N:o 7 a.

Ank. till Riksd. kansli den 21 februari 1896, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts under riksstatens sjette hufvudtitel gjorda framställning, angående höjning af anslaget till kommerskollegium.

2:a U. A.

I den till Riksdagen den 16 januari innevarande år aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t i punkt 1:o under sjette hufvudtiteln föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, *att* i den för kommerskollegium fastställda staten uppfördes aflöningar för ytterligare en byråchef och två aktuarier samt en vaktmästare med samma aflöningsförmåner, som gälde för de i den fastställda staten med enahanda benämningar redan upptagne tjenstemän och betjente; *samt att* dessutom i staten ej mindre uppfördes för "agenter, korrespondenter, sakkunnige och andra dylika biträden" ett belopp å 12,000 kronor än äfven anslaget "till juridiskt biträde, amanuenser och andra extra biträden, grufkartekontoret, vikariatsersättningar, renskrifning m. m." förhöjdes med 8,000 kronor, eller till 25,500 kronor; kommande, i händelse af bifall härtill, anslagstiteln "kommerskollegium" att höjas med 33,200 kronor eller sålunda från dess nuvarande i riksstaten uppförda belopp 64,600 kronor till 97,800 kronor.

Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokoll öfver civilärenden den 13 januari 1896 har föredragande departementschefen till en början erinrat, hurusom kommerskollegium årligen till Kongl. Maj:t afgåfve berättelser angående bergshandtering, fabriker och manufakturer, inrikes handel och sjöfart samt utrikes handel och sjöfart, hvilka redogörelser offentliggjordes under litt. C, D, E och F i serien "Bidrag till Sveriges officiella statistik". Departementschefen, som härefter angifvit det sätt, hvarpå intill år 1892 dessa redogörelser i kommerskollegium utarbetades, samt erinrat om åtskilliga af de anmärkningar, som offentligen framstälts vid kollegii statistik, yttrar vidare, att befogenheten och betydelsen af de gjorda anmärkningarna icke underskattats. Den allt mera stadgade öfvertygelsen om att näringsstatistikens bristfällighet till väsentlig del egde sin grund i det olämpliga sätt, hvarpå kommerskollegii statistiska verksamhet vore ordnad, hade också, vid embetsverkets ombildning år 1891, ledt till inrättandet af en särskild afdelning inom detsamma — bestående af en förste aktuarie, en aktuarie samt amanuenser och tillfälliga biträden — specielt afsedd för fullgörande på ett mera tillfredsställande sätt än dittills af alla inom kollegium förefallande göromål af statistisk natur och med kraf på vetenskaplig underbyggnad samt särskild statistisk utbildning hos dess tjenstemän. Verkningarna af den i ofvan antydda syfte gjorda förändringen uti organisationen af kommerskollegii statistiska verksamhet hade redan framträdt ej mindre derutinnan, att de senare årens näringsstatistik otvifvelaktigt vunnit i tillförlitlighet genom en sorgfälligare förutgången granskning af deri meddelade specialuppgifter, än äfven i det afseendet att andra mer eller mindre afsevärda förbättringar i de särskilda årsredogörelserna af kollegium vidtagits.

Departementschefen har härefter å sid. 3—6 i statsrådsprotokollet närmare redogjort för åtskilliga förbättringar, som under de senare åren genomförts med afseende å statistiken öfver handel och sjöfart. Sveriges handelsstatistik vore dock ännu i anmärkningsvärd grad bristfällig i hvad rörde varuutbytet med Norge, företrädesvis den landväga utförseln äfvensom den s. k. gränshandeln, beträffande hvilka uppgifterna varit och fortvarande vore i hög grad ofullständiga. Visserligen hade i fråga om ordnandet af denna del af handelsstatistiken f. d. presidenten i kommerskollegium C. Fr. Wærn och chefen för statistiska centralbyrån öfverdirektören E. Sidenbladh, efter dem lemnadt uppdrag, redan den 12 maj 1894 till Kongl. Maj:t inkommit med hemställan i ärendet, hvaröfver sedermera kommerskollegium och generaltullstyrelsen den 10 oktober samma år afgifvit gemensamt utlåtande; men frågans afgörande vore beroende af hvad som komme att beslutas rörande mellanrikslagen.

Beträffande öfriga delar af kommerskollegii statistik har departementschefen meddelat, hurusom redan före kommerskollegii ombildning genom kongl. bref den 15 maj 1886 åt f. d. presidenten Wærn och öfverdirektören Sidenbladh uppdragits att utarbeta förslag till afhjelpande af bristfälligheter i näringsstatistiken. I enlighet med detta uppdrag hade af nämnde komiterade afgifvits förslag rörande bergverksstatistiken den 21 april 1890 och beträffande fabriksstatistiken den 13 maj 1893. Sedan, efter

åtskilliga vederbörandes hörande, kommerskollegium den 17 november 1894 öfver dessa förslag inkommit med särskilda utlåtanden, hade slutligen statistiska tabellkommissionen den 19 oktober 1895 äfvenledes afgifvit infordradt yttrande i berörda ämnen.

I fråga om ordnande af bergverksstatistiken har departementschefen, som å sid. 7 och 8 i protokollet redogjort för några af hufvudpunkterna i det med afseende härå af ofvannämnde komiterade afgifna förslag samt myndigheternas dervid framstälda erinringar, meddelat, att kommerskollegium utarbetat de senaste årgångarne af bergsberättelsen efter nya grunder med användande försöksvis af formulärblanketter för primäruppgifternas inhemtande och med tillämpning för öfrigt i väsentliga delar af komiterades ändringsförslag.

Berättelsen angående fabriker och manufakturer eller, kortare uttryckt, fabriksstatistiken hade — yttrar departementschefen vidare — till sin omfattning varit mycket ofullständig; och ehuru från och med årgången 1891 till förut der upptagna fabriker lagts cementgjuterier, fiskberedningsanstalter och trankokerier, murbruksfabriker, svinslagterier, torffabriker samt torfmulls- och torfströfabriker och i berättelsen för år 1892 ytterligare tillkommit bränvinsbrännerier, charkuterivarufabriker, destilleringsverk, kalkbruk, krutbruk och punschbryggerier, saknades dock fortfarande redogörelser — utom för flera mindre betydande näringsgrenar — äfven för så vigtiga industrier som sågverks- och qvarnrörelsen. Ofullständigheten i fabriksstatistikens omfattning vore måhända en af de märkbaraste och betydelsefullaste brister, som ännu vidlådde den officiella näringsstatistiken, och de begge ofvannämnde komiterade samt de myndigheter, som öfver deras förslag afgifvit yttranden, hade derför varit fullt eniga i uttalandet af den åsigten, att fabriksstatistiken borde utvidgas till att omfatta — enligt tabellkommissionens formulering — "alla såsom fabriker benämnda och dermed jemförliga industriella verk och inrättningar äfvensom handtverk, allt för så vidt dessa näringsgrenar icke drifvas endast för husbehof; skolande till fabrikerna räknas, bland andra, gjuterier och mekaniska verkstäder, jern- och stål- eller andra metallmanufakturverk äfvensom stenhuggerier och stenbrott, så vidt deras tillverkningar ej upptagas i berättelsen om bergshandteringen; kalk-, kritegel- och glasbruk; gasverk, elektricitetsverk, krutbruk; sågverk, skepps- och båtbyggerier; qvarnar, bryggerier, bränvinsbrännerier, sockerbruk; spinnerier, väfverier, färgerier; garfverier; pappersbruk, boktryckerier och stentryckerier; äfvensom sådana härmed jemförliga verk, som kunna pröfvas af kommerskollegium böra i berättelsen upptagas". Endast i fråga om mejerierna, hvilka icke inginge i den nuvarande fabriksstatistiken, men af komiterade ansetts böra der upptagas, i den mån de icke afsåge tillgodogörande af eget jordbruks produkter, hade kommerskollegium, hvarmed tabellkommissionen syntes vara af samstämmande mening, haft den särskilda uppfattning, att desamma rättast borde hänföras till jordbruksstatistiken.

En betydlig del af sitt omfattande förslag till fabriksstatistikens förändrade anordning hade komiterade egnat åt en framställning af det statistiska materialets

bearbetning, tabellbilagornas uppställning m. m., och syntes i afseende härå särskildt böra omnämnas, bland annat, den föreslagna indelningen af till fabriker och handtverk hänförliga yrken i grupper, motsvarande den i berättelserna öfver utrikes handeln följda gruppindelningen af varor. Genom en dylik anordning, der uppgifter om likartade näringar ställdes tillsammans och dessas antal samt tillverkningarnas qvantiteter och värden äfvensom antalen af vid dem anstälde arbetare m. m. kunde hvar för sig summeras, skulle uppnås att icke allenast öfverskådligheten af de särskilda slagen af fabriker och deras olika betydenhet väsentligen underlättades, utan äfven jemförelsen mellan å ena sidan tillverkningarna inom landet af särskilda varor och å den andra sidan införseln till eller utförseln från landet af samma varor lättare möjliggjordes.

Förutom vigten af att uppställningen af statistiska redogörelser skedde i lämplig form med erforderliga öfversigter, grupper o. s. v., vore det naturligen af lika stor, om ej än större betydelse, att de uppgifter, som låge till grund för årsredogörelserna, erhölles i sådant skick, att de verkligen kunde utgöra ett såvidt möjligt fullständigt och tillförlitligt underlag för en vidare bearbetning. I detta afseende vore emellertid fabriksstatistiken behäftad med betydliga brister.

För närvarande tillginge sålunda, att blanketter för primäruppgifter till redogörelsen angående fabriksdriften öfversändes af kommerskollegium på reqvisition till ortsmyndigheterna, som ombesörjde utdelningen deraf bland industriidkarne, hvarefter, sedan blanketterna, behörigen ifylda, af industriidkarna aflemnats, för landsbygd och köping till vederbörande kronofogde och för stad till magistraten, nämnda myndigheter upprättade, hvar för sitt administrationsområde, på de sålunda inkomna uppgifterna grundade sammandrag. Dessa insändes af magistraterna direkt till kommerskollegium, men af kronofogdarne till vederbörande länsstyrelser, som ytterligare uppgjorde länssammandrag och derefter till kommerskollegium öfverlemnade för vidare bearbetning samtliga sammandrag för landsbygden och köpingarne.

Genom det på sådant sätt erhållna fabriksstatistiska materialet, som skulle utgöra den första, ej minst vigtiga bearbetningen af uppgifterna, hade visserligen för kommerskollegium ett förarbete af andra undangjorts, men då kollegium endast undantagsvis blefve delaktigt af primäruppgifterna, vore också möjligheten af granskning och kontroll från det berättelsegifvande verkets sida väsentligen försvårad och i många fall alldeles utesluten, hvaraf åter kunde antagas med nödvändighet följa, att den statistiska redogörelsen förlorade ej obetydligt i tillförlitlighet och värde i öfrigt.

Såväl den år 1883 förordnade komité för afgifvande af betänkande och förslag angående kommerskollegii indragning eller ombildning som de tvenne ofvanbemälde komiterade, hvilka haft i uppdrag att afgifva förslag till afhjelpande af bristfälligheter i näringsstatistiken, hade äfven i sina utlåtanden påpekat oegentligheten i dessa anordningar. Sistnämnde komiterade hade dervid framhållit, att samtliga ifrågavarande primäruppgifter borde af ortsmyndigheterna insändas till kommerskollegium, och att ej mindre kronofogdar och magistrater än äfven länsstyrelser borde befrias från

skyldigheten att upprätta fabriksstatistiska sammandrag, hvilka dels föranledde ett arbete, som i allt fall borde af kollegium sjelfständigt och noggrannt fullgöras, dels ofta fördröjde insändandet af de för kollegium nödiga uppgifterna. Deremot borde magistrater och kronofogdar vaka deröfver, att uppgifter af industriidkare i tid lemnades, och, om ögonskenliga fel eller bristfälligheter i dem förekomme, uppmana till rättelse; hvarjemte sist omförmälde komiterade, i likhet med 1883 års komité, ifrågasatt, att, på det full effektivitet skulle vinnas, bestämmelser måtte utfärdas om näringsidkares skyldighet att vid visst vite meddela för näringsstatistiken behöfliga uppgifter; och vore det departementschefens afsigt att framdeles underställa Kongl. Maj:t frågan om hvilka närmare föreskrifter i sådant afseende syntes böra af Kongl. Maj:t utfärdas.

Enligt hvad departementschefen vidare yttrat, framginge af det anförda, att af de ifrågasatta förändringarne i näringsstatistiken de, som rörde bergshandteringen, blifvit i hufvudsakliga delar redan genomförda; men att, hvad deremot anginge fabriksberättelsen, denna med dess nuvarande anordning icke tillfredsstälde de anspråk, som borde uppställas å en fullständig och tillförlitlig statistisk redogörelse öfver dithörande förhållanden; och ansåge departementschefen, att de af honom omförmälda förslag till förbättringar härutinnan kunde i hufvudsak godkännas. Hvad sålunda föreslagits ej mindre i afseende å berättelsens omfattning och innehåll än äfven i fråga om sättet för uppgifternas bearbetande vore emellertid af så genomgripande natur, att det kräfde, om det skulle kunna genomföras, ett väsentligt ökadt arbete af kommerskollegii statistiska afdelning. Ett sådant ökadt arbete syntes dock icke kunna af sagda afdelning utföras med dess nuvarande arbetskrafter.

Den för kommerskollegium år 1891 fastställda stat upptoge såsom ordinarie tjenstemän å statistiska afdelningen en förste aktuarie med lön af 3,000 kronor, som efter fem år kunde höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor, samt tjenstgöringspenningar af 1,500 kronor och en aktuarie med lön af 1,800 kronor och enahanda ålderstillägg som förste aktuarien samt tjenstgöringspenningar af 1,200 kronor. Derjemte vore för kollegium i dess helhet anslaget ett belopp af 17,500 kronor till juridiskt biträde, amanuenser, andra extra biträden, grufkartekontoret, vikariatsersättningar, renskrifning m. m. Af sist nämnda anslag hade vid afgifvande af propositionen till Riksdagen angående den nya staten beräknats skola för den statistiska afdelningen utgå dels arfvoden till två amanuenser med 1,200 kronor till hvardera och dels ytterligare till extra biträden omkring 1,700 kronor eller således tillhopa omkring 4,100 kronor.

På sätt kommerskollegium i flere till Kongl. Maj:t afgifna framställningar andragit, hade emellertid på grund af den allt jemt fortgående ökningen i kollegii göromål nämnda anslag, 17,500 kronor, ej på långt när räckt till att bestrida de erforderliga utgifterna. Hvad särskildt anginge amanuenser och extra biträden å den statistiska afdelningen, hvartill, på sätt nyss nämnts, afsetts 4,100 kronor af nämnda anslag, hade utgifterna hvarje år belöpt sig till omkring 6,000 kronor.

Redan då kollegium afgifvit yttrande rörande ofvan nämnda förslag till näringsstatistikens förbättring, hade kollegium framhållit nödvändigheten af att, derest samma förslag antoges, arbetskrafterna å den statistiska afdelningen förstärktes. Sedermera hade kollegium uti skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 19 februari 1895, sedan förste aktuarien å kollegii statistiska afdelning uti ett till kollegii protokoll afgifvet yttrande lemnat närmare redogörelse för behofvet härutinnan, gjort ytterligare framställning i ämnet.

I berörda redogörelse hade förste aktuarien anfört, bland annat, att det kunde med fullkomlig visshet förutses, att i händelse de föreslagna förändrade anordningarne af fabriksstatistiken, om ock blott så till vida som desamma blifvit af kollegium förordade, vunne Kongl. Maj:ts stadfästelse, arbetsbördan för kollegii statistiska afdelning komme att högst afsevärdt ökas. Dels skulle nemligen fabriksstatistikens omfång väsentligt utvidgas genom upptagande deri af redogörelse för, bland annat, så omfattande grupper af industriella anläggningar som qvarnar och sågverk, dels skulle i berättelsens tabellbilagor i afseende å såväl olika fabriker och handtverk som hvarje särskild tillverkning tillämpas en gruppindelning, hvars konseqventa genomförande blefve både mödosamt och tidsödande, och dels slutligen måste, då ortsmyndigheterna komme att befrias från skyldigheten att uppgöra sammandrag af de statistiska primäruppgifterna, hela granskning- och sammanföringsarbetet förrättas inom kollegii statistiska afdelning. För utförande på tillfredsställande sätt af de häraf föranledda, i flera hänseenden magtpåliggande och vidtomfattande göromålen erfordrades såsom närmaste ledare en fast anställd tjensteman med statistisk utbildning och erfarenhet, hvilken med nödigt biträde kunde verkställa det egentliga tabellarbetet, medan förste aktuarien hade att såsom hittills utarbeta texten till berättelsen samt i sista hand granska korrekturen.

Den för närvarande å kollegii statistiska afdelning regelbundet tjenstgörande personalen utgjordes, utom af förste aktuarien och en aktuarie, af två amanuenser, två qvinliga biträden med aflöning per månad samt två manliga biträden, som aflönades per timme och i medeltal tjenstgjorde hvardera 4 ½ timmar dagligen. *Förste aktuarien* upptoges förnämligast med utfärdande af anmärknings- och andra embetsskrifvelser, år 1894 uppgående till ett antal af 872, förande af anteckningar rörande alla till afdelningen inkommande ärenden, nämnda år utgörande ett antal af 1,061, utarbetande af texter till de statistiska berättelserna, korrekturrevision samt beredande af ärenden, hvilka han i egenskap af föredragande inom kollegium hade att handlägga. *Aktuarien*, hvilken det ålåge att närmast handleda arbetena och meddela arbetsanvisningar åt amanuenser och tillfälliga biträden, vore för öfrigt strängt upptagen af korrekturläsning, uppsättande af skrifvelser, förande af expeditions- och föredragningslistor, upprättande af tabellsammandrag m. m. Af *amanuenserna* vore den ene sysselsatt uteslutande med bearbetning af konsulernas och norska departe-

mentets för det inre uppgifter till utrikes sjöfartsstatistiken, den andre fullt upptagen af granskning och bearbetning af det för berättelsen om inrikes sjöfart och handel från åtskilliga myndigheter inkommande materialet. De *qvinliga biträdena* sysselsattes med kontrollsummering, motläsning vid korrekturgranskning, renskrifning samt utarbetande af den numera i kollegii berättelse öfver utrikes handeln meddelade redogörelsen angående handelsförhållandena i städerna Stockholm, Göteborg och Malmö m. m. Af de *manliga extra biträdena* användes det ena företrädesvis vid bearbetning af de från generaltullstyrelsen till kollegium årligen öfverlemnade tabellariska uppgifterna till berättelserna öfver utrikes handel och utrikes sjöfart, under det att det andra biträdet hade att så godt som ensamt verkställa granskning och sammanställning i tabeller af samtliga uppgifter, som rörde fabriksstatistiken. Med utarbetande af *bergverksstatistiken* hade, förutom förste aktuarien, i allmänhet ingen af den statistiska afdelningens stadigvarande personal kunnat sysselsättas, utan hade det befunnits nödigt att härför under kortare tid anlita särskildt extra biträde.

Då sålunda, enligt hvad af det anförda framginge, förste aktuarien vid utarbetandet af berättelsen öfver fabriker och manufakturer blott hade att tillgå *ett tillfälligt biträde* med 4 ½ timmars daglig arbetstid, och då möjlighet ej funnes att uti fördelningen af arbetet å kollegii statistiska afdelning göra någon ändring till fromma för sagda berättelse, med mindre än att en eller flere af de öfriga årsredogörelserna skulle deraf blifva lidande, syntes det oundgängligen nödvändigt att i och med fastställandet af förändrad anordning af fabriksstatistiken tillfälle bereddes kollegium att å kollegii statistiska afdelning anställa en ny ordinarie tjensteman, hvilken då lämpligen syntes böra likställas med aktuarien å sagda afdelning och sålunda ega att årligen uppbära i lön 1,800 kronor och i tjenstgöringspenningar 1,200 kronor samt vara berättigad till erhållande af tvenne ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, efter respektive fem och tio års väl vitsordad tjenstgöring.

Förste aktuarien hade i sin vid kollegii ofvanberörda skrifvelse af den 19 februari 1895 fogade redogörelse fäst uppmärksamheten jemväl på ett annat förhållande, som, oafsedt om öfriga ifrågasatta förändringar i fabriksstatistiken komme till genomförande eller icke, dock under alla förhållanden påkallade en förökning af amanuensernas antal. I detta afseende hade förste aktuarien yttrat hufvudsakligen följande:

Värdet och nyttan af statistiska redogörelser betingades, såsom bekant, utom af deras fullständighet och tillförlitlighet, äfven i väsentlig mån af den snabbhet, hvarmed de komme allmänheten till handa. Detta gälde i all synnerhet beträffande näringsstatistiken, som näppeligen kunde sägas fylla sin uppgift med mindre än att den offentliggjordes så tidigt som möjligt och i hvarje fall ej gerna senare än året närmast efter redogörelseåret. När, som händelsen vore med vissa delar af den svenska näringsstatistiken, ett motsatt förhållande egde rum, syntes derför angeläget vara att, såvidt omständigheterna sådant medgåfve, härutinnan åvägabringa nödig

ändring. Då, beträffande berättelsen öfver fabriker och manufakturer, denna i följd af den ökade kontroll och noggrannare bearbetning, som uppgifterna underkastats, för år 1891 utkommit först den 31 maj 1893 och för år 1892 så sent som den 30 juni 1894, hade alltså deri meddelade data vid offentliggörandet varit omkring ett och ett halft år gamla samt belyst förhållanden, hvilka efter så lång tid måste anses hafva i många fall förlorat aktuelt intresse. För såvidt icke den väl behöfliga granskningen af de inkomna uppgifterna skulle åsidosättas och statistikens tillförlitlighet dermed äfventyras, vore det emellertid svårligen möjligt att påskynda utgifvandet af fabriksstatistiken annorledes än genom ett betydligt forceradt arbete, för hvars utförande dock nödiga arbetskrafter saknades. Genom att öka arbetsstyrkan å kollegii statistiska afdelning med en amanuens skulle emellertid nu anmärkta olägenhet i afsende å sistberörda berättelses försenade utgifvande tvifvels utan småningom blifva afhjelpt, hvarjemte erforderligt biträde vid bergverksstatistikens utarbetande kunde erhållas, så att kollegium icke vidare behöfde för detta arbete anlita särskildt extra biträde. Och när framdeles fabriksberättelsens utgifningstid hunne framskjutas till året näst efter redogörelseåret, skulle denne amanuens under månaderna januari—mars, innan ännu nya primäruppgifter vore inkomna, kunna sysselsättas med för de olika berättelserna afsedda tabelluppställningar och andra förarbeten, egnade att underlätta berättelsernas offentliggörande inom behörig tid, äfvensom biträda med utredringar till främjande af statistikens förbättrande i allmänhet. Ifrågavarande amanuens borde lämpligen, i likhet med de tvenne å kollegii statistiska afdelning redan anstälde amanuenser, åtnjuta ett årligt arfvode af 1,200 kronor.

Slutligen ansåge förste aktuarien sig böra upplysa, att fabriksstatistikens utarbetande med nuvarande arbetskrafter visat sig kräfva en tid af cirka 13 månader, hvadan utgifningstiden för denna berättelse tydligtvis allt mer och mer försenades.

På grund af hvad sålunda af första aktuarien anförts hade kollegium i skrifvelsen den 19 februari 1895 hemstält, ej mindre att kollegium måtte erhålla tillstånd att från och med maj månad 1895 anställa ytterligare en amanuens å den statistiska afdelningen, än äfven att, derest kollegii förslag rörande förändrad anordning af fabriksstatistiken vunne godkännande, en ny aktuarietjenst å samma afdelning måtte varda inrättad med enahanda aflönings- och andra förmåner, som vore förenade med den å kollegii nuvarande stat upptagna aktuarietjensten.

I anledning af denna framställning, i hvad den afsåge åtgärder för påskyndande af fabriksberättelsens utgifvande, hade Kongl. Maj:t, efter statskontorets hörande, genom beslut den 24 maj 1895 till kollegii förfogande för tiden från och med påföljande juni månad till årets slut anvisat ett belopp af högst 100 kronor i månaden att användas till godtgörelse åt ytterligare en amanuens å den statistiska afdelningen; och hade Kongl. Maj:t derefter uppå ytterligare framställning af kollegium genom beslut den 20 sistlidne december jemväl för innevarande år anslagit 100 kronor i månaden att för enahanda ändamål af kollegium användas.

Af det anförda funne departementschefen framgå, att för genomförande af de ifrågasatta förbättringarne i fabriksstatistiken och för ett påskyndande af årsberättelsens utgifvande med nödvändighet erfordrades förstärkning af arbetskrafterna inom kommerskollegii statistiska afdelning med en aktuarie och en amanuens.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen härefter, jemte redogörelse för innehållet i Riksdagens skrifvelse den 2 maj 1893 (n:o 85), deruti Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhållit om utredning rörande lämpligaste sättet för samlande, bearbetande och publicerande genom statens försorg af en svensk "arbetsstatistik" samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning häraf kunde synas påkallade, meddelat, hurusom, sedan Kongl. Maj:t, vid anmälan den 22 december 1893 af denna Riksdagens skrifvelse, anbefalt kommerskollegium och statistiska centralbyrån att inkomma med gemensamt utlåtande i ärendet, bemälda embetsverk den 1 oktober 1894 afgifvit det sålunda infordrade yttrandet. I detta utlåtande hade embetsverken yttrat sig angående sättet för samlande, bearbetande och publicerande af den tillämnade arbetsstatistiken och dervid till särskild behandling upptagit de olika grenar af densamma, som angifvits i den motion, hvilken föranledt Riksdagens berörda skrifvelse. De särskilda områden, hvilka sålunda ifrågasatts såsom föremål för socialstatistisk undersökning, omfattade följande ämnen: antalet i de särskilda yrkena anställda arbetare, fördelade efter ålder, kön och civilstånd; aflöning och aflöningssätt inom yrkena; arbetstiden; arbetslokalernas tillstånd, helsovådliga inflytelser m. m.; födans beskaffenhet; lifsmedelsprisen; arbetarens utgifter för sitt uppehälle; bostadsfrågan; hustruns sysselsättning utom hemmet; arbetslöshet; strejker; olycksfall i arbetet; sparkassor och insättningar i sparbanker; kooperativa företag; inrättningar till främjande af arbetsklassens materiella, intellektuella och moraliska fromma. Förutom dessa ämnen, hvilka tillhörde den del af socialstatistiken, som sammanfattats under benämningen "arbetarefrågan", skulle utredning jemväl lemnas i fråga om industriens ställning, för såvidt den rönte inflytande af den socialekonomiska lagstiftningen; och hade bland de till sistnämnda grupp af statistiska undersökningar hörande frågor särskildt angifvits sådana uppgifter rörande affärsställningen inom de olika industrigrenarne, hvarigenom lagstiftaren sattes i tillfälle att bedöma, i hvad mån åtgärder, som medförde en ökning i produktionskostnaderna, kunde vidtagas, utan att derigenom möjligheten att bestå i konkurrensen allt för mycket försvårades eller rent af omintetgjordes.

Beträffande de erinringar och förslag, som af bemälda embetsverk i särskilda afseenden framstälts, tillåter sig utskottet att hänvisa till hvad statsrådsprotokollet innehåller angående uppgifternas insamlande (sid. 20—29), bearbetandet och publicerandet af ifrågavarande statistik (sid. 30—32) samt organisationen af den härför erforderliga anstalten (sid. 42—45).

För egen del har departementschefen, efter att hafva å sid. 32—39 i proto-

kollet lemnat en redogörelse för de åtgärder, som i åtskilliga främmande länder vidtagits för åstadkommande af en arbetsstatistik, vidare anfört, bland annat, hurusom de officiella arbetsstatistiska data, som i vårt land förekomme, vore att finna, förutom, om än mera sparsamt, i Sveriges officiella statistik rörande bergshandteringen, fabriker och manufakturer, jordbruk m. m. äfvensom i viss mån i berättelserna om kommunernas fattigvård och finanser samt vår befolkningsstatistik, så godt som uteslutande i de statistiska undersökningar, som verkstälts af särskilda för utredande af vissa hithörande frågor tillsatta komitéer. Dylika undersökningar hade sålunda hufvudsakligast medelst utsändande af tabell- och frågeformulär på senare åren utförts dels af 1875 års komité för utarbetande af författning angående barns och yngre personers användande i fabriks- och handtverksarbete m. m., dels, och i synnerhet, af 1884 års arbetareförsäkringskomité och 1891 års s. k. arbetareskyddskomité. Derjemte hade såväl på kommunal bekostnad som äfven på helt och hållet enskild väg föranstaltats arbetsstatistiska undersökningar i vissa frågor. Men man kunde dock påstå, att, medan man flerstädes i utlandet vidtagit alltmer vidtgående åtgärder för att förskaffa sig en tillförlitlig arbesstatistik, denna del af statistiken allenast i mycket ofullständig grad blifvit inom vårt land tillgodosedd. Krafvet på en förändring härutinnan egde derför efter departementschefens åsigt sitt berättigande, då äfven här i landet arbetarefrågan mer och mer trädt i förgrunden och alltså helt naturligt påkallade statens medverkan för lösandet af de många spörsmål, den innebure. Till utredande af dessa borde, efter hvad sakens natur gåfve vid handen, upprättandet af en arbetsstatistik kunna lemna icke oväsentliga bidrag, men de hos oss, hufvudsakligen blott tid efter annan och i vissa bestämda syften, anskaffade uppgifter, som insamlats genom förenämnda, med längre mellanrum tillsatta komitéers försorg och som utgjorde det väsentligaste af det i vårt land förefintliga arbetsstatistiska materialet, kunde, såsom Riksdagen ock anmärkt, ingalunda vara för sitt ändamål tillfyllestgörande. Dertill erfordrades otvifvelaktigt fortlöpande, systematiskt anordnade undersökningar i hithörande frågor. Dylika undersökningar, hvilka med hänsyn till de många grannlaga förhållanden, de måste beröra, oundgängligen vore af synnerligt invecklad natur, syntes emellertid icke kunna med framgång utföras af andra än personer, som särskildt deråt egnade sin verksamhet och under fortsatt öfning samt på grund af dymedelst vunnen erfarenhet allt mer och mer förvärfvade sig insigter i rätta sättet att utföra arbeten af förevarande art. Och sådana sitt värf fullt vuxna personer vore för visso icke att tillgå, om deras biträde påkallades allenast vid af större eller mindre mellanrum skilda tidpunkter. I känslan häraf hade också 1884 års arbetareförsäkringskomité, ehuru densamma erkände den beredvillighet och noggrannhet, hvarmed i allmänhet infordrade uppgifter lemnats och framstälda frågor besvarats — cirka 84 procent af de utsända frågeformulären återkommo med svar — i sitt betänkande framhållit att, för att ett verkligt gagn af utredningar rörande arbetareförhållanden skulle kunna vinnas, erfordrades, att dylika fortsattes under längre tidrymder eller åtminstone periodiskt förnyades.

Såsom förut omförmälts, vore vi visserligen icke helt och hållet i saknad af dylika fortlöpande arbetsstatistiska uppgifter. Men dessa uppgifter vore dock af allt för allmän natur för att kunna fylla de fordringar på noggranna specialundersökningar, hvarigenom, steg efter steg, allt större och större insigter kunde erhållas i de olika förhållanden, under hvilka arbetsklassen lefde, och hvarförutan det mål, som genom arbetsstatistiken vore afsedt att vinnas — en, såvidt möjligt, fullständig kunskap om nyssnämnda förhållanden — icke kunde ernås. Icke heller kunde man utan vidare hos oss tillämpa de erfarenheter, hvartill arbetsstatistiken kommit i utlandet, då förhållandena derstädes i allmänhet vidt skilde sig från de inom vårt land rådande, och det syntes derför, om man ville vinna verkligt goda resultat, blifva nödigt att utföra grundliga och i detalj gående undersökningar just beträffande de särskilda omständigheter, hvarunder *våra* arbetare lefde. Verkställandet af sådana undersökningar finge ingalunda betraktas såsom allenast en klassfråga, utan den vore en angelägenhet, som rörde samhället i dess helhet. Förefintligheten af en på en sakrik arbetsstatistik fotad kännedom om arbetsklassens vilkor vore nemligen icke blott den säkraste grundval för all lagstiftning till höjande och förbättrande af den egentlige arbetarens ställning, utan äfven ett bland de säkraste medlen att kunna förekomma eller åtminstone till sin utsträckning begränsa många strider och tvistigheter inom samhället och specielt mellan arbetsgifvare och arbetstagare. Sådana utredningar vore derjemte ej blott af största vigt för vinnande af en tillförlitlig kännedom om våra näringsförhållanden i allmänhet till bedömande af de åtgärder, som för deras främjande och utveckling borde från statens sida vidtagas, utan jemväl till god hjelp vid afgörande af en mängd andra frågor på det socialpolitiska området. Synnerligt magtpåliggande vore emellertid, att dylika undersökningar, för att motsvara sitt ändamål, utfördes fullt opartiskt, och obestridligt syntes vara, att en sådan utredning i hithörande frågor kunde ske allenast från statens sida.

I afseende å de speciella förhållanden, som skulle göras till föremål för ifrågavarande undersökningar, samt sättet för de erforderliga uppgifternas insamlande och bearbetande har departementschefen hänvisat till hvad embetsverken derom anfört, men särskildt fäst uppmärksamheten derå, att en tillfredsställande utredning af de många och olikartade förhållanden, som med en arbetsstatistik afsåges, icke syntes kunna verkställas uteslutande genom den hos oss hittills i allmänhet begagnade metoden, enligt hvilken till de korporationer och enskilde, från hvilka upplysningar önskades, utsändes tabeller och frågeformulär, hvilka sedermera, i den mån de blifvit af vederbörande besvarade, utgjorde den enda grunden för utredningen. Med afseende å arten af de undersökningar, som nu komme i fråga att verkställas, blefve det ofta nödigt att utsända särskilda personer, som på ort och ställe gjorde sina efterforskningar och genom personligt sammanträffande med såväl arbetsgifvare och arbetare som andra intresserade personer inhemtade upplysningar.

För utförande af ifrågavarande arbeten kräfdes alltså dels fast anställda perso-

ner, som hade detta till sin hufvuduppgift och hvilka naturligtvis måste vara bildade och erfarna statistiker, dels ock mer eller mindre tillfälligt anlitade biträden, deribland agenter och korrespondenter å skilda orter i riket, genom hvilka anstalten kunde, på sätt den funne lämpligt, förvärfva de upplysningar, deraf den för sina utredningar vore i behof.

I fråga om organisationen af den *anstalt*, som skulle handlägga de arbetsstatistiska frågorna, har departementschefen anfört, hurusom i utlandet denna statistik i allmänhet till en början anförtrotts åt en särskild byrå inom något förut bestående embetsverk, men sedermera, i den mån omfånget af dess arbeten utvidgats, särskilda fullt sjelfständiga embetsverk för ändamålet upprättats. Derest man hos oss skulle förlägga den ifrågavarande statistiken till något förut bestående embetsverk, hvilket åtminstone till en tid syntes lämpligt, då under alla förhållanden någon tid måste åtgå för att vinna full klarhet om rätta sättet för hithörande ämnens bearbetande, syntes, såsom ock embetsverken framhållit, dertill endast kunna ifrågasättas statistiska centralbyrån eller kommerskollegium, hos hvilka båda embetsverk största sakkännedomen om förevarande frågor kunde förutsättas vara att tillgå. I detta afseende hade det i Andra Kammaren vid 1893 års riksdag tillsatta tillfälliga utskott, som behandlade den då i ämnet väckta motionen, såsom sin åsigt uttalat, att statistiska centralbyrån icke kunde åtaga sig arbetet, men att deremot, om det af praktiska skäl syntes önskvärdt, att den arbetsstatistiska personalen lydde under något af de nuvarande embetsverken, kommerskollegium erbjöde åtskilliga fördelar genom den handels- och näringsstatistik, som redan vore dit förlagd, och då det med sin nya organisation kunde röra sig under tillräckligt fria former för att ej behöfva undertycka den för arbetsstatistiken erforderliga handlingsfriheten.

Med afseende å det nära samband, som borde ega rum mellan den allmänna näringsstatistiken och den föreslagna arbetsstatistiken, syntes det jemväl departementschefen lämpligast, att äfven denna sistnämnda förlades under kommerskollegium.

Då den statistiska afdelningen inom kommerskollegium, likasom detta embetsverk i dess helhet, hittills haft att taga hänsyn till arbetarefrågorna endast i den mån, de hade direkt inflytande på näringarne, skulle, om nu ifrågavarande statistiska utredningar blefve dit förlagda, afdelningens verksamhet utvidgas till att omfatta arbetarefrågorna jemväl i afseende å vissa andra på arbetareklassens ställning inverkande förhållanden.

För att utföra alla de arbeten af mer eller mindre grannlaga beskaffenhet, som sålunda skulle tillkomma den statistiska afdelningen, måste dess arbetskrafter naturligtvis erhålla vederbörlig förstärkning, men derjemte borde åt chefen för afdelningen beredas en sådan ställning inom kollegium, att det kunde blifva honom möjligt att med större sjelfständighet planlägga och bringa till utförande de mångskiftande arbetena. I spetsen för dessa arbeten borde derför, enligt departementschefens tanke likasom enligt embetsverkens, ställas en tjensteman med byråchefs aflöning. Derjemte

syntes för arbetsstatistiken särskildt erfordras en fast anställd tjensteman af första graden, motsvarande den nu å afdelningens stat uppförde aktuarien. Då, såsom departementschefen förut vid behandlingen af frågan om näringsstatistikens förbättrande framhållit, för detta ändamål erfordrades ytterligare en aktuarie, skulle statistiska afdelningens fast anställda personal komma att utgöras af, förutom de nu å stat upptagna, en förste aktuarie och en aktuarie, ytterligare:

1 byråchef med lön 4,400 kronor, tjenstgöringspenningar 2,000 kronor samt rätt till ålderstillägg med 600 kronor efter fem år, samt

2 aktuarier, hvardera — lika med nuvarande aktuarien — med lön 1,800 kronor, tjenstgöringspenningar 1,200 kronor samt två ålderstillägg à 500 kronor efter fem och tio år;

hvarjemte skulle behöfvas å stat ytterligare

1 vaktmästare med enahanda aflöning som öfriga vaktmästare hos kollegium, eller lön 500 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och efter fem år ålderstillägg med 100 kronor, samt med skyldighet att afstå 150 kronor, i händelse han såsom vaktmästare åtnjöte fri bostad.

För löneförmånernas åtnjutande samt i fråga om rätt till semester och pension m. m. skulle för den nytillkomna personalen gälla enahanda vilkor, som vore stadgade i kongl. kungörelsen af den 5 juni 1891, angående vilkoren för åtnjutande af de från och med år 1892 fastställda löner för kommerskollegium.

Sedan å sid. 47 och 48 i statsrådsprotokollet meddelats ett förslag till fördelning af göromålen å de särskilda tjenstemännen vid byrån, har departementschefen vidare anfört att, utom den å stat uppförda personalen, behöfdes vid byrån fyra mera stadigvarande biträden eller amanuenser. Embetsverken hade i sitt utlåtande beräknat kostnaderna för tillfälliga biträden förslagsvis till 6,000 kronor; men om amanuensernas antal bestämmes till fyra, eller två mera än som intill våren 1895 varit å afdelningen anstälda, hvardera med arfvode af högst 1,200 kronor, ansåge departementschefen det belopp, som derutöfver för tillfälliga biträden för de arbetsstatistiska göromålen erfordrades, kunna inskränkas till 3,000 kronor,

I och för arbetsstatistiken erfordrades derjemte, att något högre belopp måste beräknas för vikariatsersättningar och gratifikationer, än hvad för närvarande å den statistiska afdelningen utginge, och syntes förhöjningen kunna förslagsvis beräknas till 600 kronor.

Samtliga nu senast beräknade förhöjningar i omkostnaderna för den statistiska afdelningen, nemligen för två amanuenser, 2,400 kronor, för andra biträden 3,000 kronor samt för vikariatserättningar och gratifikationer 600 kronor, borde utgå från det å kommerskollegii stat upptagna anslaget till juridiskt biträde, amanuenser, andra extra biträden, grufkartekontoret, vikariatsersättningar, renskrifningar m. m., hvilket anslag, för närvarande uppfördt till ett belopp af 17,500 kronor, följaktligen borde höjas med 6,000 kronor, deraf 4,800 kronor belöpte på utgifter, uteslutande föranledda

af arbetsstatistikens tillkomst, och 1,200 kronor äfven föranleddes af behofvet af ytterligare en amanuens för påskyndande af fabriksberättelsens utgifvande. Men på grund af den utredning, som under näringsstatistiken lemnats rörande ifrågavarande anslag, kräfde detta ensamt för näringsstatistikens behof en ytterligare förhöjning med skilnaden emellan det belopp, 4,100 kronor, som vid kommerskollegii ombildning beräknades af anslaget belöpa å statistiska afdelningen, och det belopp af cirka 6,000 kronor, som för denna afdelning på senare tider tagits i anspråk, eller sålunda med åtminstone 2,000 kronor. Den sammanlagda erforderliga förhöjningen å detta anslag skulle sålunda uppgå till 8,000 kronor, och anslaget följaktligen komma att utgöra 25,500 kronor.

Embetsverken hade vidare upptagit kostnader för tryckning af arbetsstatistiska publikationer 10,000 kronor, för skrifmaterialier och expenser 1,500 kronor, för biblioteket 500 kronor samt för hyra af embetslokal 2,000 kronor, hvarjemte antydts, att utgifter blefve förenade med anskaffande af möbler och inventarier till den af embetsverken ifrågasatta nya myndigheten. Utan att vidare yttra sig om de belopp, som sålunda upptagits, har departementschefen påpekat, att dylika utgifter för den statistiska afdelningen bestredes från sjette hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

Efter departementschefens tanke hade embetsverken beräknat utgifterna för specialagenterna allt för lågt, då de i sådant afseende uppfört allenast ett belopp af 5,000 kronor. Möjligheten för den ifrågavarande socialstatistiken att åstadkomma verkligt upplysande resultat ansåge departementschefen blifva i väsentlig mån beroende af den vexelverkan, som kunde åvägabringas mellan byrån å ena sidan samt arbetare och arbetsgifvare å den andra, och en sådan vexelverkan måste hufvudsakligen förmedlas genom byråns agenter i orterna. Departementschefen antoge derför, att ett anslag till agenter, korrespondenter och öfriga dylika, mer eller mindre tillfälliga biträden utom byrån icke borde sättas till lägre belopp än 12,000 kronor; och om detta godkändes, borde från samma summa äfven kunna bestridas kostnaderna för de af embetsverken omnämnde sakkunnige och för den af embetsverken föreslagna kommission för planläggningen af undersökningar utaf större och mera ingripande art (se statsrådsprotokollet sid. 44).

Sammanlagda beloppet af de för genomförande af förbättringar i näringsstatistiken och för påskyndande af fabriksberättelsens utgifvande samt för anordnande af en arbetsstatistik erforderliga nya anslag och förhöjningar i äldre anslag, hvilka samtliga anslag borde å kommerskollegii stat uppföras, skulle — yttrar departementschefen slutligen — uppgå till 33,200 kronor, deraf anses belöpa å arbetsstatistiken omkring 27,000 kronor.

Såsom framgår af den till statsrådsprotokollet lemnade redogörelsen angående näringsstatistiken, har Kongl. Maj:t för denna statistiks behof under anslagstiteln kommerskollegium äskat dels ett anslag å 3,000 kronor till aflöning af en ny tjenste-

man i första lönegraden och dels en förhöjning med 3,200 kronor i det å kollegii stat uppförda anslaget "till juridiskt biträde, amanuenser och andra extra biträden, grufkartekontoret, vikariatsersättning, renskrifning m. m." Beträffande sistnämnda anslag har departementschefen meddelat, hurusom den del deraf, som afsetts till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å kommerskollegii statistiska afdelning, årligen måst öfverskridas med omkring 2,000 kronor, hvarjemte under senaste tiden befunnits nödigt att, hufvudsakligen för åstadkommande af en ur flere synpunkter önskvärd tidigare utgifning af berättelsen angående fabriker och manufakturer, anvisa 100 kronor i månaden eller sammanlagdt 1,200 kronor för år till arfvode åt ytterligare en amanuens å samma afdelning. Dessa utöfver det ordinarie anslaget anvisade medel, tillsammans 3,200 kronor årligen, synas vara för afdelningens verksamhet oundgängligen behöfliga, äfven om näringsstatistiken framgent skulle utarbetas efter samma plan, som hittills blifvit följd. Vissa delar af denna statistik äro emellertid i behof af omfattande förbättringar. Utskottet finner det nemligen vara till fullo ådagalagdt, att statistiken öfver fabriker och manufakturer fortfarande är behäftad med afsevärda brister och att den hvarken i fråga om fullständighet eller tillförlitlighet motsvarar de fordringar, som derpå böra ställas. Den utvidgning af fabriksstatistikens innehåll och de förändrade anordningar för vinnande af mer tillförlitliga uppgifter, som med afseende härå synas önskvärda, måste uppenbarligen föranleda en väsentlig ökning i göromålen å den statistiska afdelningen. Då härtill kommer, att jemväl för afhjelpande af bristfälligheterna i den del af statistiken öfver Sveriges utrikes handel, som rörer varuutbytet med Norge, ökadt arbete torde komma att påkallas, finner utskottet en ytterligare förstärkning af arbetskrafterna å nämnda afdelning erforderlig, och synes anslaget för detta ändamål icke kunna sättas till lägre belopp än 3,000 kronor. Utskottet, som sålunda har skäl tillstyrka beviljandet af de medel, som af Kongl. Maj:t äskats för näringsstatistikens behof, anser emellertid, vid det förhållande att omförmälda anslagskraf i den kongl. propositionen stälts i sammanhang med frågan om anordnande af en svensk arbetsstatistik, och då undersökningar på detta senare område möjligen torde kunna gifva uppslag till en i viss mån förändrad behandling af näringsstatistiken, att de nu föreslagna ökade anslagen för densamma böra uppföras å extra stat.

Hvad angår frågan om anordnande af en svensk arbetsstatistik, torde det icke kunna bestridas, att en på statistiska utredningar grundad kännedom om de förhållanden, under hvilka våra arbetare lefva, måste vara af stor betydelse för ett rätt bedömande och lösande af vigtiga samhällsspörsmål. Ehuruväl utskottet med hänsyn härtill anser önskvärdt, att åtgärder från statens sida vidtagas för åstadkommande af dylika utredningar, kan utskottet dock icke biträda hvad Kongl. Maj:t i detta afseende nu föreslagit. Den framlagda planen för ifrågavarande undersökningar synes nemligen utskottet vara allt för vidtomfattande och sväfvande för att ett första försök till arbetsstatistik derpå bör grundas. Att, såsom förevarande förslag synes innebära, organisera en anstalt med fast tjenstemannapersonal, innan uppgiften för denna an-

stalts verksamhet blifvit närmare bestämd vare sig med afseende å arbetsfältets utsträckning eller i särskilda fall beträffande sättet för insamlande och bearbetande af materialet, kan icke anses lämpligt. Svårigheten att med det förfaringssätt, som hittills blifvit följdt, vinna klarhet om både *hvad* i denna fråga bör göras och *huru* det bör göras, torde ock ligga i öppen dag. Utskottet har förestält sig, att för detta måls ernående den lämpligaste utvägen vore att göra försök med arbetsstatistiska undersökningar inom något begränsadt område. Det synes i sådant afseende önskvärdt, att någon fullt kompetent person erhölle uppdrag att anställa dylika undersökningar för någon viss mera betydande näringsgren i vårt land, samt att planen för dessa arbeten underkastades granskning af sakkunnige män, vid hvilken granskning särskildt torde böra tagas i betraktande, hvilka områden, såsom väsentliga och grundläggande, i främsta rummet böra göras till föremål för undersökning. Om tillräckliga medel till förverkligande af denna plan vore att tillgå, skulle utan tvifvel genom de försök, som sålunda under vederbörlig kontroll verkställdes, vinnas en tillfredsställande ledning för lösningen af frågan i dess helhet. Genom den erfarenhet, som sådana försök komme att lemna, blefve man satt i tillfälle att begränsa uppgiften efter de i vårt land rådande förhållandena och bedöma vidden af det arbete, som vore att utföra. Ett sådant förfaringssätt borde lända derhän, att den utveckling, som saken efter hand erhölle, blefve byggd på säkra förutsättningar och komme att gå i rätt rigtning. För utförandet af de af utskottet sålunda förordade arbetsstatistiska undersökningarna torde ett anslag på extra stat böra beviljas, och håller utskottet före, att anslagets belopp lämpligen kan sättas till 10,000 kronor.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må å extra stat för år 1897 anvisa 16,200 kronor, deraf 6,200 kronor till utarbetande af näringsstatistik inom kommerskollegium och 10,000 kronor för anställande af arbetsstatistiska undersökningar.

Stockholm den 21 februari 1896.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Reservationer:

af herr *I. Månsson;*
af herr *N. Petersson.*

Herr *H. Andersson* har begärt få antecknadt, att han icke närvarit vid förestående ärendes behandling inom utskottet.